

N:o 30.

Ank. till Riksd. Kansli den 24 Mars 1876, kl. 2 e. m.

*Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5,
med anledning af Herr C. Ekmans från Vermlands län
motion, N:o 137, angående bestämd till- och afträdestid
för lärare och lärarinnor vid folkskola m. m.*

I en af Herr C. Ekman i Andra Kammarerna väckt motion, N:o 137, föreslås, »att till- och afträdestiden för lärare- och lärarinetjenster så väl vid folkskola som småskola, äfven der organistbefattning med nämnda tjenster är förenad, blifver borgerliga årets början, från hvilken tid deras aflöning beräknas; samt att, der klockare- och skolläroretjensterna äro förenade, till- och afträdestiden blifver densamma, som för klockare finnes stadgad».

Att stora olägenheter uppkomma för folkskolorna och deras styrelser deraf, att hvarje föreskrift saknas angående till- och afträdestid för folkskolelärare, det har erfarenheten visat. Om en ordinarie folkskolelärare söker och erhåller läroretjenst i annat skoldistrikt, kan han, derest intet hinder möter för honom att genast tillträda den nyvunna läroretjenst, omedelbart efter den sålunda erhållna transporten lemna den ordinarie plats, han dittills innehaft, och dermed sätta vederbörande skolråd i stor förlägenhet, enär ovisst kan vara, huruvida vikarie efter den plötsligen afgående ordinarie kan genast stå till buds. Kan vikarie ej genast erhållas, kommer undervisningen alltid att lida afbrott, en olägenhet som drabbar det uppväxande släktet. Men församlingarne kunna äfven komma att härigenom träffas af ekonomisk förlust. Om nemligen vid tiden för den till annan ort befordrade lärarens afgång vikarie icke

hinner anskaffas så snart, att undervisning i folkskolan kan för det året blifva meddelad under fulla åtta månader, går församlingen förlustig det statsbidrag, hvarmed hon till två tredjedelar kan aflöna sin lärare.

Båda dessa olägenheter synas vara af den väsentliga beskaffenhet, att hvarje förslag förtjenar att beaktas, som lofvar framgång åt bemödan-det att undanrödja dem.

Vid sistlidne riksdag väcktes i denna Kammare motion i samma syfte, och på grund deraf fattade Kammaren beslut om en underdånig hemställan af lika lydelse med förevarande motions slutyrkande eller så kallad kläm. Detta beslut lyckades emellertid icke att vinna Första Kammarens bifall, och i följd deraf förföll frågan vid samma riksdag.

Enligt motionärens yrkande skulle två af- och tillträdestider vara för lärare i folkskola bestämda, en vid årets början, en den 1 Maj, den senare för de folkskolelärare, som tillika vore klockare. Onekligt är, att, om sålunda dubbel af- och tillträdestid vore stadgad, deraf mycken förveckling skulle till men vare sig för läraren eller för skoldistriktet eller för bådadera uppkomma vid transport af lärare från tjänst, som icke vore med klockarebefattning förenad, till en med sådan befattning förenad läraretjänst och tvärtom. Denna olägenhet synes ock hafva inneburit det förnämsta skälet för Första Kammaren att vid sistförflutna riksdag icke vilja ingå på det af denna Kammare antagna förslaget. Utskottet vill ock för sin del afstyrka försöket att anlita en sådan utväg för frågans lösning.

En enda af- och tillträdestid för lärare och lärarinnor vid folk- och småskola är sålunda enligt Utskottets förmenande obetingadt att föredraga framför den af motionären anvisade dubbeltiden.

I fråga varande tid kunde vara antingen kalenderårets eller ecklesiastikårets början. I senare fallet vunnes den fördelen, att tiden för folkskolelärarens och klockarens af- och tillträde sammanfölle. Men med en sådan anordning är den väsentliga olägenhet förknippad, att öfver allt vid landets folkskolor läsetermin pågår vid tiden för ecklesiastikårets begynnelse den 1 Maj. Lärareombyte midt under pågående läsetermin kan ej vara med folkskoleundervisningens sanna nytta förenligt. Återstår alltså kalenderårets början. Då äro ferier öfver allt vid folkskolorna. I det hänseendet är derföre nämnda tidpunkt tjenlig. Men äfven i andra hänseenden torde han befinnas vara icke olämplig. I södra och mellersta delarne delarne af landet äro kommunikationerna numera så lättade, att flyttning från en ort till en annan utan svårighet kan företagas på hvilken tid af året som helst, således äfven vid tiden för det nämnda årskiftet. I landets nordligare delar åter hafva vid den tiden sjöar och

träsk tillfrusit, och derigenom finnas lätta transportvägar för flyttande öppna, äfven der man annars under höst- och vartider icke kan färdas fram, och under sommaren endast med stor svårighet. Då härtill kommer, att de statistiska och andra redogörelser för folkskolans tillstånd, stat och verksamhet, som skolråden hafva att till domkapitlen och folkskoleinspektörerne lemna, skola afgifvas, och att folkskolans räkenskaper, liksom äfven kommunalräkenskaperna, uppgöras och avslutas samt skollärarnes löner utbetalas och statsbidragen till folkskolorna utgå efter kalenderår, så synes kalenderårets början vara, ur alla dessa synpunkter sedt, den lämpligaste af- och tillträdestiden för lärarepersonalen så väl vid folk- som småskolorna.

Der organistbefattning är med folkskoleläraretjenst förenad, möter ingen svårighet för ofvan nämnda ordnings genomförande. Större visar sig denna svårighet onekligen der folkskoleläraretjenst och klockarebefattning äro förenade, enär den förres tillträdestid vore början af Januari, den senares början af Maj. Men oafsedt det, att ändring af klockarnes af- och tillträdestid lätt torde i sammanhang med den för närvarande pågående omarbetningen af kyrkolag och kyrkostadgar kunna ske från Maj till Januari, enär ingen olägenhet vare sig i ekonomiskt hänseende eller ur synpunkten af vår kyrkoordnings anda eller församlingsvårdens uppehållande härigenom vållas, torde inga oöfvervinnerliga svårigheter kunna, åtminstone tills vidare och medan öfvergången beredes från det nuvarande till ett annat, anses komma deraf, att tillträdestiden för läraretjenst och klockarebefattning ej är den samma. Genom Kongl. kungörelsen af den 31 December 1875 är förebyggt, att folkskolelärare- och klockareaflöningarne sammanblandas med eller uppgå i hvarandra. En innehafvare af förenad folkskolelärare- och klockarebefattning kan tillträda den förra delen af sin befattning vid kalenderårets början, medan han från Januari till Maj såsom vikarie fullgör de åligganden, som tillhöra den senare delen af samma befattning. Kollisionsförhållanden skola för öfrigt alltid kunna uppstå mellan den ena och den andra af den förenade befattningens delar i afseende å tillträdestiden. Om t. ex. innehafvaren af en sålunda förenad befattning med döden afgår, eger hans sterbhus att för klockarebefattningen till godo njuta afkomsten af löpande tjänsteåret samt nådår, sedan det dragit försorg om tjänstegöromålens uppehållande genom vikarie, men för folkskoleläraretjensten eger sterbhuset hvarken att åtnjuta det ena eller det andra. En efterträdare till den afgångne skall sålunda alltid komma i nödvändighet att tillträda den ena delen af sin befattning, innan han eger tillträda den andra; och ett sådant förhållande kvarstår äfven i det fall, att tillträdestiden för skollärare-

och klockaretjenst blefve densamma, så länge vid klockarebefattning bibehålles rätt för affiden innehavares sterbhus till tjenst- och nådår. De kollisionsfall, som sålunda kunde uppstå genom en sådan anordning, hvarigenom den ena delen af befattningen tillträdtes i Januari och den andra i Maj, blefve alltså för alla händelser icke andra och icke heller större utan snarare mindre och betydelselösa än de, hvilkas möjlighet redan förefinnes.

Från alla de synpunkter, Utskottet här fränhållit, synas dels inga oöfvervinnerliga svårigheter möta, dels bestämda fördelar vara att påräkna för en förändring i det afseende, hvarom här är fråga. Om ledighet inträffar derigenom, att en innehafvare af förenad skollärare- och klockarebefattning vinner transport till annan församling, så rubbas deraf ej undervisningens gång; ty den i följd af vunnen transport afgående läraren kommer alltid att intill årets slut fortfara med undervisningens bestridande. Under den mellantid, som förginge mellan den vunna befordran och afträdestillfället, finge församlingen rådruum, att gå i författning om tjenstens återbesättande. Skulle åter erhållandet af annan tjenst inträffa vid slutet af ett år, inträdde det fall, att den befordrade läraren visserligen kunde vid nästpåföljande års början i laga ordning tillträda sin nyvunna tjenst, men den församling eller det skoldistrikt, hvarifrån han afginge, blefve ej i tillfälle att till årets början få ordinarie tjenstinnehafvare tillsatt, utan måste tillgripa utvägen af vikaries anskaffande. I detta fall blifver det likväl utan tvifvel lättare för en församling att anskaffa vikarie, när vikariatet gäller dels en bestämd dels en ej allt för kort tid, än om vikariatet skulle komma att omfatta en eller annan vecka eller en tid, som ej kunde närmare angifvas. Inträffar åter ledigheten derigenom, att innehafvaren med döden afgår, blifver församlingen ej mindre under nu varande förhållanden, än under de omständigheter, som kunna blifva en följd af den i motionen yrkade förändringen, alltid nödsakad att anskaffa vikarie. Samma förmån af på förhand bestämd vikariatstid kommer församlingen äfven här till godo, hvadan ingen större olägenhet utan snarare större bekvämlighet för församlingarne och större trygghet för undervisningens oafbrutna gång vore att förvänta af de i motionen åsyftade förhållandena än af de nu rådande.

Utskottet föreställer sig emellertid, att en sjelfgifven konsekvens af en lagstiftning i det af förevarande motion afsedda syfte blefve den att folkskolelärare, som vunnit befordran till annan plats, än den han vid denna befordrans vinnande innehar, icke finge, utan efter en i vederbörlig ordning ingifven ansökning och försiggånget val, återgå till eller kvarstanna vid den befattning, han tillförene innehaft.

Af hvad Utskottet här ofvan anført synes framgå såsom antagligt, att ej ringa fördelar vore att vänta af en sådan anordning, hvarigenom af- och tillträdestiden för lärare och lärarinnor i folk- och småskolor blefve bestämd till kalenderårets början.

På grund häraf hemställer Utskottet,
att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det måtte vederbörlig föreskrift utfärdas derom, *att till- och afträdestiden för lärare- och lärarinnetjänster så väl vid folkskola som småskola, äfven der organistbefattning med nämnda tjänster är förenad, blefve kalenderårets början.*

Stockholm den 24 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

A. ADLERSPARRE.
